

در سال خلاصۃ الطب در بیان ستم ضروریہ بزبان فارسی از تصانیف اوست والد ماجد
مسودا و ساق حکیم شیر علی مرحوم نسبت تلمذ بوسے دارند سال وفاتش بدریافت نرسید

علینا رحمۃمہ والفقرا

حافظ امان اللہ بنارسی ابن نور اللہ ابن حسین بنارسی حافظ قرآن مجید جامع معقول و
منقول حاوی فروع و اصول در عمد اورنگ زیب عالمگیر عمدہ صدارت لکھنؤ کامیاب بود
در سن یازده صدوسی و سہ ہجری بمقام بنارس وفات یافتہ ہمدرا بخاندن مشد کتب
مرقومہ ذیل از تصانیف او یادگار ماند مفسر و اصول فقہ بحکم الاصول مشرح مفسر مذکور و
حواشی بر تفسیر پیمانوی و عہدی و تلویح و عاشیہ قدیمیہ و شرح موافق و حکمت العین و شرح
حقایق روانی و رشیدیہ و ہر سباحۃ میر باقر علی استرآبادی و ملا محمود جہنپوری در مسئلہ
حدوث دہری محاکمہ تحریر کردہ و با قاضی محب اللہ بنارسی مصنف سلم العلوم ہنگامیکہ
ملا محب اللہ قاضی لکھنؤ بودند اگر علم میباشست

شیخ امان اللہ پانی پتی نامش عبد الملک بن عبدالغفور از علمای صوفیہ موصوفین
شاگرد شیخ مودود لاری و مرید شیخ محمد حسن بن شیخ حسن ابن طاہر جہنپوری بود اوراد و علم
توحید و تصوف کتب و رسائل بسیار اندازان جلد رسالہ موسومہ اثبات الاحدیہ و شرح
لایحجامی قدس سرہ السامی از تصانیف اوست تاریخ دوازدهم بیج الآخر سال ہند و
پنجابہ و ہفت ہجری ازین دار فنا بقاشقاقت مدفنش پانی پت ہست سنی اللہ شراہ
مولوی امان اللہ دہلوی ابن مولوی خیر الدین عالم فاضل و متوجع کامل در صنفسن
و علوم در سبب فراغت یافتہ محسود اقران گشت در حسن اخلاق و عموم اشفاق آشنا و بیگانہ نزدیک
ساوی بودند تصانیف رائقہ و تالیف فائقہ او یادگار اند امیر الامران نواب خان و ودان خان
وزیر محمد شاہ بادشاہ دہلی بوسے خلوصی داشت و از حضور بادشاہ بہ منصب شیخ الاسلام
سر بلندی یافتہ در جنگ تادہ شاہ و رانی ہمازہ صد و پنجاہ و یک ہجری مقتول شد
مولوی امان علی احمد آبادی خلف حکیم شیر علی متوطن احمد آباد نارہ و برادر کلان
مؤلف کتاب علوم متعارفہ اولاً مختصرات از مولوی ثابت علی ساکن بہکام ضلع آٹہ آباد

خواندہ و کتب مطولات پیش مولوی محمد سعید رام پوری داماد مفتی سید شرف الدین گدرا نیدند و
علم طب از عالم ماجد خود کتاب نمودند و برع و تقوی شعار و آثارشان بود حسب الطلب ہمارا
بشاکہ سنگہ لڑان رعای ریوان از فتح پور آئندہ بتاریخ بست و چہارم بیج الاول سال دوازده
صد و نجاہ و ہفت ہجری بمنصب طبابت بمشاہدہ یک صد و بست روپیہ ملازم شدند
و مان وقت مسلمانان سکنہ خاص ریوان و مضافات آن بہ لاطمی و صحبت ہنوو و مانند آن ہا
از پابندی صوم و صلوٰۃ براحل دور بودند بلکہ برنے با سماے ہنوو موسوم بودند بہین و سدوم
شان بسیاری از مسلمانان پابند صوم و صلوٰۃ بنجگاہ شدند از عوام مرضی پہنچی گرفتند و از نزدیک
کے داوند پانزوم غوال روز شنبہ وقت عصر بمقام احمد آباد تارہ سال دوازده صد و نجاہ و
ہشت ہجری بخدمت مولانا عبدالہادی فتح پوری خلیفہ رفیع الدین عرف مولوی ذوالفقار علی
بیعت بسلسلہ قادریہ و نقشبندیہ مجددیہ کردہ خلافت ہر دو سلسلہ حاصل نمودند و اکثر مردم
این دیار را بکافتہ ارادت خود آوردند ہمیشہ ذی الحجہ روز جمعہ سال دوازده صد و ہفتاد
و دو ہجری انتظام پرست کل ریاست سیر و گردیدہ و تاحیات بر عمدہ منتظم پرست مقرر
مانند بتاریخ بست و چہارم بیج الاول سال دوازده صد و ہفتاد و ہفت ہجری بمقام
ریوان رحلت فرمودہ ہم درانجا مدفون شدند حکیم ابو خان دہلوی تاریخ فوٹوش چین بنظم
آوردہ سے صدانسوس حضرت امان خلی بد بخت شدند از جان متقل بد کنون سال رحلت
چہ گویم بتوہ سر ہوش رفت از غم در ردول **بخصایف شہزی** پہنچہ خورشید
بنیان آردو حسن البیان نے تفسیر الالبان موصع البدعات تیسرا لعیبر نے تراکیب
الاکاسیر رسالہ لذع الکلب در رسالہ خواص سور قرآنی بنظم آردو فارسی ترجمہ منظوم چہل
حرفہ رو الوثیقہ در و مذہب نصاری عجائب التماہیر نے علاج البواسیر والنواسیر
مہرات مشین - قرابادین مشین نامتوم
مولانا حاجی امداد اللہ سلمہ اللہ ساکن **تختہ پھول** جامع علوم ظاہر و باطن بیعت و
خلافت سلاسل چشتیہ صابریہ قدوسیہ و چشتیہ نظامیہ قدوسیہ و قادریہ قدوسیہ و نقشبندیہ
مجددیہ قدوسیہ و سہروردیہ قدوسیہ و کبرویہ قدوسیہ از جناب فیض مآب قبلہ حقیقت

و کعبہ معرفت حضرت میان جیو شاہ نور محمد جہانوی دارند جسے از علمائے اعلام پچھو مولوی رشید احمد
 انگلوہی و مولوی محمد قاسم نانوتوی و مولانا مرشدنا حافظ حاجی محمد حسین محب اللہی العمسری
 الاکہ آبادی بجلقہ ابادت حضرت ایشان در آمدند و ہر اولی خود ہا فیضیاب شدند چنانچہ
 حضرت ایشان در ضیاء القلوب تحت وصایا سے خود ارشاد فرمودہ اند و نیز ہر کس کہ ازین فقیر
 محبت و عقیدت و ابادت وارد مولوی رشید احمد و مولوی محمد قاسم را کہ چار معراج کمالات
 علوم ظاہری و باطنی اند بچاہے من فقیر بلکہ بدارج فوق ازین شمارند اگرچہ بظاہر معالہ
 برعکس شد کہ ایشان بچاہے من دن بقام ایشان شدم و محبت ایشان را غنیمت دانند
 کہ این چنین کسان درین زمان نایاب اند و از خدمت ایشان فیضیاب بودہ باشند
 فقط محق کہ قات ستودہ صفات حضرت ایشان نے زمانہ نایاب و گار سلف است بزمانہ قدر
 بعد حصول برات خود از غمضہ بہ مکہ معظمہ ہجرت مند بودہ مقیم اند یا برکت آثار و مرجع صفار
 و کبار اند و ہوارہ بحرم شریف درس شنوی مولانا روم سے و ہند غذا سے روح و ضیاء القلوب
 و تحفۃ العشاق و جہاد اکبر و ارشاد مرشد دور و غمناک از تصانیف حضرت ایشان
 مشہور اند مولوی محمد یعقوب نانوتوی و حافظ محمد یوسف تھانوی و مولوی کرامت علی انہالوی
 و مولوی محمد ابراہیم جوادری از علما سے مجاز حضرت ایشانند فقیر حقیر مسود اوراق نیز ہر سطر و شگری
 مولانا مرشدنا حافظ محمد حسین الہ آبادی بزمہ خدمتہ خدام حضرت ایشان در آمدہ اجازت
 و ہیبت بہر سلسل یافتہ اللہ و نفعی لما تحب و ترخصے دا جعل آخر سے
 خیرکامن الاولے

مولوی امیر الدین علی ایٹھوی ہرگاہ کفر ہنود مسجد عالمگیری واقع ہنومان گدھی شعلقہ
 اودہ را کہ از معابد شہیرہ ہنود دست شیبہ کونہ دمان موکہ شاہ غلام حسین بہ حیبت
 اسلام تاریخ سیزدہم ذیقعدہ سال ہفتاد و یکم بعد صدی دوازدهم ہجری شہید گردید مولوی
 امیر الدین علی مرحوم بہت انتقام خون شاہ غلام حسین و جہاد و ہمتا بلکہ بہر گمان
 ہنومان گدھی پے پے و جمعے کثیر از غازیان جان سپارد دست بدستش دادند علما سے سنی
 و شیعہ بہ پس و پیش افتادند کسے بفقدان شہادت و فضیلت جہاد لب کشادہ دیگرے

شرط امامت پیش نہادہ واجد علی شاہ فرمان روائی لکھنؤ وعدہ تصفیہ منازعت سے کروان بجانب
 رزیڈنٹ جت اسدو قتال وجدال قدغن شدید بشاہ وزیر ستر درین قیل وقال چندی
 توقف رو نمود چون بمقابلہ دولت مند ان بنود قطع امید رو نمود امیر المجاہدین غم بالجزم بسوسے
 مقصود کردہ روانہ شد بارلو فرنگی افسر فوج فرمان رواے لکھنؤ بحکم حاکم وقت سدہ شدہ
 بمقام شجاع گنج فوج بارلو فازیان را محاصرہ کردہ از طرفین نوبت بمقابلہ رسیدہ بتاریخ
 بست و ششم صفر روز چہار شنبہ سال ہفتاد و دوم از صدی سیزدہم ہجری امیر المجاہدین شہادت
 شہادت چشمیدہ بروضہ رضوان شتافت شکر اللہ سعیدہ در عین معرکہ بعض بارادت مندان
 ادعویٰ کردند کہ اکنون موقع دیگر گون است اگر فرمایید شمارا بجاسے محفوظ بریم بجوابش بی ساختہ
 از زبان حق ترجمانش این مصرعہ برآمد **ع سر میدان کفن بردوش دارم طالبان تاریخ بعد**
شہادتش چون غور کردہ اعداد مصرعہ برجستہ مطابق سال شہادت برآمدہ منشی ظہیر الدین خلف
منشی مسعود بلگرامی تضمین آن کردہ وہو بذات قطعہ بتاریخ شہیدان کفن پوشش بہ
 چہ حاجت تاسنش من برنگاریم کہ خود فرمود آن میر شہیدان بہ سر میدان کفن بردوش دارم
مولوی امین اللہ فرنگی محلی ابن مولوی محمد کبر ابن مفتی ابوالرحم ابن مفتی محمد یعقوب
 حاکم و فاضل درس بطلبہ میدادیک پسر سہمی مولوی عبد الحلیم گذاشتہ بتاریخ بست و نهم
 جمادی الثانی سال دوازده صد و پنجاہ و سہ ہجری بعارضہ دق جہان گذران را پدر و نمود
مولوی اوصالدین بلگرامی عالم و حید العصر و فرید الدہر و علم ادب و اللغات عرب
 تلمیذ شیخ احمد عرب مینی شروانی مؤلف لغت الیمن بود از تصانیف او کتاب لغات اللغات است
 کہ در آن زبان اردو سے ہندوستانی را کہ مرکب از فارسی و عربی و ترکی و ہندی است اصل
 لغت قرار دادہ عربی و فارسی آن را بیان کردہ الحق ایجاد سے نمودہ کہ پیش از ان ہجو کتابے
 از کمن عدم بنصہ وجود شاید جلوہ گر شدہ باشد تمام آن بعہد محمد علی شاہ بادشاہ اودہ تاریخ
 ہفتم رجب سال دوازده صد و پنجاہ و سہ ہجری بظہور چوستہ سال وغات صاحب ترجمہ
 معلوم نگردید شکر اللہ سعیدہ

اور میں گوالیار می دانشمندی سناکر و مجادل در عہد اکبر بادشاہ بود و در دوسے

اصول و فروع بے نظیر روزگار وجودت طبع بمشائے داشتت کہ در وقت بحث چون کار بنقل سے افتاد صفحہ صفحہ و ورق ورق عبارت را بیاد سے خواند و سے گفت کہ این عبارت فلان کتاب است در اینجا بہ بینید و خصم را الزام سے داد چون تفصیل سے کر دند اثر سے اذان در کتاب سے یافتند

حرف الباء الموحده

مولانا بدرالدین اسحاق دہلوی ابن علی بن اسحاق دہلوی در اوائل حال بیہی حاصل علم سے کر دند و طلبہ علوم بخوش طبعی وحدت ذہن ممتاز بود بعد اتمام تحصیل علوم مروجہ متوجہ بخارا شدہ باجوہ سن رسیدہ آوازہ کمال حضرت شیخ فرید الدین گنج شکر شنیدہ مشتاق خدمت او شدہ بلازنتش رسید شیخ چون ادرا قابل دید بخاد سے و داماد سے خود مخصوص گردانید و خرقہ خلافت بخشید وی را رسالہ ایست سہمی با سراسر اولیاء کہ در ان ملفوظات گنج شکر جمع کردہ دور علم تصریف کتاب سے نظم کردہ وغایت بجز و نصاحت را در اینجا کار فرمودہ قمرش در صحن مسجد جامع قدیم احمدیہن است

شیخ بدہ بہاری دانشمندی راسخ و طبیعی حادق بود کہ شیر شاہ سورا ز غایت اعتقاد کشف پیش پای اومی نہاد وی پرورش داد قاضی شہاب الدین دولت آبادی شرعی معتبر ہوشیار مولوی برہان الدین ساکن دیوہ دانشمند فقیہ و محدث کہ ظاہر و باطنش بصلاح و تقوی آناستہ بود تمام عمر خود بتذکرہ موعظہ خطائق بسر بردہ ہزار ہا مردم ہدایت و ارشاد کس عادات قبیحہ غیر مشرورہ را ترک کر دند و براہ راست آمدند از تصانیف او چند رسائل کہ بنظر مسوا و راق گذشتند ہمہ مفید و بزیل مذکور اند مولف در ایام صبی از دیباچہ پراوارش مشرف شدہ بود مثال مبارک وی ہنوز کہ بہ شخصت دیک سال رسیدیم از خیالم نرفتہ تصانیف تاریخ بست و نهم ربیع الثانی روز سہ شنبہ سال و دوازده صد و چہل ہجری مباحثہ بمسائل مختلف فیہا در میان علماء دہلی واقع شدہ سرگروہ فریق اول عامی السنۃ مولانا رشید الدین خان و سرخیل فریق ثانی ماسی الہدۃ مولانا عبدالحی بودند چون مباحثہ باختتام و تقریر تحریری ہر دو فریق بنظر صاحب ترجمہ در آمد و سے رحمۃ اللہ علیہ رسالہ بطور محاکمہ

تحریر فرمودہ کہ برسالہ محاکمہ مشہور و قابل دیدہ است۔ رسالہ تحقیق اللوزان بکارت مد صدقہ و زکوٰۃ و ہر
 بسال دو ازودہ صد و چهل و ہفت نوشتہ۔ رسالہ احکام عید الفطر و رسالہ احکام عید الاضحی
 حسب استدعاے بعض صلحاے احمد آباد تارہ و رسال دو ازودہ صد و بیجاہ ہجری تحریر کردہ۔
 رسالہ نکاح۔ رسالہ منع اشارہ تشہد۔ رسالہ نذو و ذبیحہ۔ رسالہ تحقیق ربوا و ربخ رسالہ
 کفارہ میت۔ از تصانیف و سے اندر رحمۃ اللہ علیہ و علی ہلالہ

شیخ برہان الدین نسفی دانشمندے کامل ہوا اگر شاگردے بخدمت او آمدے
 تا چیزی بخواند او گفتی کہ اول برین سہ شرط بکن تا چیزی تمابیا موزم ازان جملہ شرط اول اینست
 کہ طعام یک وقت خوری تا وعاسے علم خالی ماند دوم آنکہ تاغہ نہ کنی اگر یک روز تاغہ کنی دوم
 روز ترا سبق نگویم سوم آنکہ چون مراد را ہی پیش آئی ہمین کہ سلام کنی زود بگذری دست
 دیا افتادن و تعظیم زیادت در میان راہ نہ کنی

شیخ برہان الدین محمود بلخی بن ابی الخیر سعد البلیغ رح انا کا بر علمے وقت سلطان
 غیاث الدین بلبن متصف ہو فور علم و دانش دو جد و سماع جامع بود میان علوم شریعت و طریقت
 در عمدہ صبی بہ صحبت مولانا برہان الدین مرغینانی صاحب ہدایہ رسیدہ و بشارت
 علم یافتہ بسال ہشت صد و ہشتاد و ہفت ہجری وفات یافتہ قبرش جانب شرعے جوہی
 واقع دہلی است کہ آن را تحتہ گویند مردم آن دیار خاک قبرش با اعتقاد فتح باب علم اطفال بنا
 سے خوانند رحمۃ اللہ علیہ

بہاء الدین زکریا ملتانی خلیفہ شیخ شہاب الدین سہروردی نام تائیش زکریا کنیت
 سے ابو محمد لقبش بہاء الدین قرظی الالاسی ثم الملتانی شیخ الاسلام و انا کا بر اولیائے ہند
 صاحب کلمات ظاہرہ و مقامات باہرہ جامع بود بعلوم ظاہری و باطنی از بغداد کلمات شرف
 و سدوم از دانی فرمودہ اکابران بلدہ برو سے حسد ہرند و کاسہ بہانہ شیر خدقش فرستادند
 شیر پائنگہ دین شہر گجایش دیگر سے نیست شیخ الاسلام این معنی را در یافتہ
 کلی بر شیر کاسہ نہادہ پیش آن جماعہ فرستاد مومی بر آنکہ دین شہر جاے ناچو گل بر سر خواہد بود
 اکابر ملتان از حسن لطافتش حیران ماندند و از اغنیاسے شاکر بودہ وی را تصانیف عدیدہ

خاصہ بعلم سلوک ہستند تاریخ ہفتہ صفر سال ششصد و شصت و یک ہجری رحلت فرمودہ

مقدس بلقان است رحمۃ اللہ علیہ و علی اسلام

شیخ بہار الدین مفتی اگرہ بغایت مدوی بزرگ عالم و عامل و عمر و متبرک و متہین بود
دور سخاوت و اعانت مسلمانان یگانہ عصر از اولاد شیخ الاسلام بہار الدین زکریا در سال ہفتصد و
شصت و شش ہجری وفات یافت تمذہ اللہ بقرانہ

شیخ بہکھاری کاکوری تامل نظام الدین ابن امیر سیف الدین است بسال شصت

صد و نو ہجری ولادت یافت جامع علوم ظاہر و باطن بود در علوم ظاہریہ مولانا ضیاء الدین
مدنی محدث و قاضی عبداللطیف ہرانی نسبت تلمذ داشت و در اوائل کتب درسیہ

متعارفہ از والد خود تحصیل کردہ و در کتاب علم باطن درید سید ابراہیم اچھی است کہ

بیرہ سید عبدالرزاق ابن غوث الثقلین شیخ عبدالقادر جیلانی بود کتاب منہج و اصول حدیث

و معارف در تصوف و ترجمہ رسالہ ملہمات قادری مصنف سید عبدالرزاق از تصانیف

شریفہ او یادگار اند بمرود و یک سال بسال نصد و ہشتاد و یک ہجری وفات

یافتہ در قصبہ کاکوری مدفون شد جملہ مخدوم نادگان کاکوری از اولاد اجداد ہستند

از ان جملہ شاہ محمد کاظم شاہ تلاب علی ندس اللہ سر ہما شہرہ آفاق بودند و مولوی

محمد حسن نیز از اولاد دیند کہ در نظم و نثر نظیر خود ندارند قصائد نعتیہ و ستر پایے رسول اکرم صلعم و

شعری صبح تجلی در میلاد مبارک وغیرہ اند کہ از بسیار و شتی نمونہ از خردار تصنیف

بدیع او شان است سلمہ اللہ تعالیٰ

شیخ بہکھاری جونپوری ابن شیخ آکہ داد جونپوری یکی از علمائے فحول عمد دولت

سلطان سکندر لودی بود منقول است کہ سلطان روزی علمائے دیار خویش را جمع کردہ بیک

جانب شیخ عبداللہ تلبنی و شیخ عزیز اللہ تلبنی و جانب دیگر شیخ آکہ داد جونپوری و پسرش

شیخ بہکھاری را در بحث معارض ساختہ آخر چنان معلوم شد کہ آن دو بزرگوار وہ تقریر داین

دو عزیز و تحمید فائق اند اللہ اعلم

شیخ بہلول دہلوی علم حدیث را خوب ورزیدہ در صحبت اہل فقر و فقار سیدہ

باہل دنیا کار سے نمائندگی در عہد اکبر شاہ باقاوہ و افاضہ طلب مشغول بود
شاہ بہلول جالندہری عالم عامل و فاضل کامل شاگرد سید عبدالرشید وضع قلندراتہ
 داشت مرید شاہ بھیکہ چشتی لاہوری بود و کتاب علوم مختلف تصنیف کرده انانجلہ فوائد الاسرار
 و شرح دیوان حافظ شیراز و احوال نامہ از مصنفات اوست در سال یک ہزار و یک صد و
 ہفتاد و چہرہ سہارے علیین شد و در اشد مرقدہ

شیخ بہار لکھنوی ابن محمد شریف از اولاد شیخ سعد اللہ کنوری فرزند جامع بود میان
 شریعت و طریقت اول فطرت بر نشاء تقوی و صلاح برآمد و بر عصمت ذاتی نشود نمایانست
 بعد تحصیل علوم دینی بہ تہذیب اخلاق و تبدیل صفات موفقیہ شدہ از زہاد و وقت گردید سن و
 سر و سترک بود با فادہ علم اشتغال داشت و افضل ترین اعمالش این بود کہ کتب بسیار
 جمع کردہ و تصحیح فرمودہ و مشکلات آن را چنان حل نمودہ کہ ہر کرا ادنیٰ مناسبتی با شد
 نظر در کتاب او کافی بود حاجت اوستا نداشت و با وجود این لطافت کتب و سہ او در یاد
 طلبہ مشہور وقت بود سال فوتش بدریافت نرسید شکر اللہ سعیدہ

علامہ میکس غزنوی یکی تخلص می کرد و پورنضائل و عنون کمالات اوصاف داشتہ
 و زیارت حرین شریفین رسیدہ ہندوستان آمد یعنی کتب احادیث مثل مشکوٰۃ المصابیح و در
 عرب و شمال النبی عم بہ میر رضی شریفی وغیرہ گذرانیدہ بجز استیلائے ضعف پیرے متوجہ
 وطن ہاوت غزنین شدہ بنزل پشاور ندای از ہی از پیک اجل شنیدہ در سال نہصد و ہفتاد و
 دستہ ہجرتی بجوار رحمت ایزدی پیوست

پیر محمد شروانی ملا خوش فہم اعلیٰ ادراک بود مجلسی شگفتہ داشت از شروان بقندہار
 خدمت خانخانان بہم خان آمدہ نشود نمایانست و بعد از فتح ہند خطاب خاصے بعدہ
 خطاب ناصر الملکی یافتہ در ملک نالوہ باب زہرا غرق شدہ ہلاک گشت

شیخ پیر محمد لکھنوی دانشمندی بود علوم ظاہری و باطنی صاحب التصانیف الراقیہ
 و التالیفات اللائقہ آبا می کراش از سادات مند یا ہون سواد چون چور بودند کتب در سیم
 در چون چور و حرین شریفین و در ہلی و اجمیر و قنوج تحصیل کردہ بہ لکھنؤ آمدہ مدتی بمقام شاہ

یہاں قدس سرہ بودہ ریاضات و مجاہدات می کشید و فاتحہ بعد فراغ بخیرت مولو سے قاضی
 عبد القادر لکھنوی خواندہ در باطن از روح پر فتوح حضرت شاہینا اداہم اللہ فیضہ فینا تربیت
 سے یافت بعدہ بخیرت شاہ عبد اللہ سیاح چشتی بیوست دور بقیہ اولی بہمت ارادت و خلافت
 سے کامیاب شد و اجازت سکونت لکھنؤ یافت و حسب وصیت پیر خود مدام بدرس افادہ
 علوم مشغول بود سے ایچہ از فتوحات یافتے براہ خدا صرف سے کردی و بحسب تقویت
 یک روزہ برای خود نگزشتی اکثر سے از علماء سے نامہ ارفا فتح فراغ اند خواندند بعد وفاتش کہ در سال
 ہشتادم از صد سے یا نہ ہم ہوا وقوع آمدہ شیخ محمد آفاق کہ سر حلقہ مریدان سے بود بجا پیش منصوب گردید
 مرقد شیخ پیر محمد بر بلندی لب دریا سے گوشتی در شہر لکھنؤ زیارت گاہ است و بہ شیلہ شاہ
 پیر محمد شہرت دارد

حرف التار المثناة

شیخ تاج الدین دہلوی ولد شیخ زکریا احمد دہنی دہلوی از علمای عمدا کبر شاہے شاگرد
 رشید شیخ امان پانی تہی بود از تصانیف او شرح لؤلؤ و شرح نواستہ الارواح است گویند و سے
 ہم باعث بر فتور اقتاد اکبر شاہ بود
 مولوی تراز علی لکھنوی ابن شیخ شجاعت علی بن مفتی فقیہ الدین بن مفتی محمد دولت
 بن مفتی ابوالبرکات مصنف فتاوی جامع البرکات نامش رکن الدین محمد و کنیت وی ابوالبرکات
 ست سلسلہ نسبش بہ مصعب بن زبیر سے پیوند و بزرگانیش با سشنده دہلی اندور سال
 دوازده صد و سیزده ہجری تولد یافتہ لفظ بر خوردار مادہ تاریخ ولادت اوست آنحضرت وی
 خدمت مولوی سید محمد کھنوی و مولوی محمد اسمعیل لندی و مولوی مظہر علی لکھنوی و مولوی
 ظہور اللہ لکھنوی اکتساب علوم نمودہ فائق الاقران گشت دبیرس و افادہ طلبہ عمہر خود
 بسرودہ تاریخ دوازدهم صفر سال دوازده صد و ہشتاد و یک ہجری بمقام قصبہ
 محمد آباد ضلع اعظم گڑھ رحلت فرمودہ ہمدرا بخاند فون شد و لفظ فارغ مادہ فوت او یافتہ اند
 اورا تصانیف بسیار اند از ان جملہ بر سنے بذیل مذکور سے شوندر شمس الضعی نا زوالہ الدجی
 التکرار علی اللواد المد سے - اقراضہ الغالبہ - مصفاة الاذہان - فی تحقیق البیان -

العشرۃ الکاملۃ منیہ مصفاة الاذہان۔ التحقیقات البدیۃ الشوکیۃ فی توہین المفوات السعدیۃ۔
 التحقیقات الزکیۃ فی التوہمات السعدیۃ۔ حاشیہ شرح ملا سہ جامی ناتمام۔ انزالہ العنصل عن
 اشعار المطول۔ التزییح الجلی فی مسائل لمرور امام المصلی۔ بقول الصواب فی مسائل الخضاب
 العجالة الدقیقۃ فی مسائل الحقیقۃ۔ سبیل النجاح الی تحصیل الفلاح۔ التعلیق المرضی علی
 شرح القاضی۔ التعلیق الاحسن علی شرح ملا حسن۔ حاشیہ شرح سلم مولوی عہد سندھلی۔
 شوکہ الحاشی لا زلزالہ الفواشی حاشیہ صدر الحجۃ الروایات فی اہوجۃ الواقعات ناتمام۔ الملائین
 علی الجلائین ناتمام۔ شرح فارسی قصیدہ بردہ۔ ترجمہ فارسی قصیدہ سترانی تحصیل الحجۃ۔
 بآداب العمیرہ۔ شرح فارسی تحصیل الحجۃ۔ مسالک السداد فی مسائل الافسار۔
 ہدایۃ الامام فی آداب الاحرام۔ تحصیل التخصیص بآداب التمتع۔ الفوز المبین بآداب البلد الایمن ہر دو
 ناتمام اند۔ مواد القرب فی آداب الاکل والشرب۔ دیک المآرب فی آداب اللہی و
 الشوارب۔ شرح شمس بازغہ ناتمام۔ التحقیقات الکمالیہ فی ابطال ارتدادات الکلابیہ
 العجالة للبکیہ سواء الطریق لا بطلان قول الزندیق۔ ہدایۃ النجدین اسے مسائل العیدین وبتسرة
 العینین فی ابطال مسح الرجلین۔ رسالہ در فضائل حضرت صدیق رضی۔ رسالہ در فضائل

حضرت عثمان رضی۔ رسالہ معراجیہ وغیرہا

شاہ تراب علی کا کوروی ابن شاہ محمد کاظم قلندر از دانشمندان صوفیہ در علم تصوف
 دستگاہی کامل داشت وی رامعدن تہذیب خلاق می توان گفت مطالب رشیدی و
 اصول مفسرہ دیوان اشعار وغیرہ از تصانیف و سے مشہور اند اور او در فرزندار تہذیب یعنی
 مولوے شاہ حیدر علی و مولوی شاہ تقی علی بودند کہ ہر دو کمال ظاہر و باطن داشتند۔
مولوی افضل حسین خان کشمیری معروف بخان علامہ کہ بذات خود شیعی مذہب شدہ
 مولدش سیالکوٹ و نشاے او شاہ جہان آباد است در علوم عقلیہ و نقلیہ بہرہ فانی داشت
 خصوصاً در علوم ریاضیہ شہرہ آفاق بود در شاہ جہان آباد از مولوی وجیہ تلمیذ ملا نظام الدین
 سہاوی و کتب معقول و ریاضیات از مرزا محمد علی ابن میرزا خیر اللہ مہندس استفادہ
 نمودہ و بہ لکھنؤ از ملا حسن نرنگی محلی میرزا اہد شہرہ سواقف سبق گرفتہ

دو دیگر کتب حکمیہ، چچو شفا وغیرہ بطور خود مطالعہ کردہ و در محافل مختاریہ علمانی اہم مالا تعلیمون برافراشت
 و ہنگامیکہ تالیق لآب سعادت علی ظن بود و راکہ آباد بیوی قلام حسین دکنی شاگرد مولوی
 برکت آگہ آبادی توسط مولوی ولد ار علی طرح مباحثہ منطق انداخت و در بنارس از شیخ
 محمد علی حزمین نیز استفادہ علوم نمود و خود دانشمند ان فرنگ اعزازی نام داشت
 زبان عربی و فارسی و انگریزی و لائٹنی نیکو میدان است بغایت سادہ روش بود چند سے
 بوکالت آصف الدولہ ممتاز بودہ بجز نیابت نواب موصوف ممتاز گشت آن زمان ہم ساوہ
 رونے راز دست نداوہ در بان بدر خود مقدر نکرده ہر کس باو سے رسید بعد
 فوت آصف الدولہ در عہد نواب سعادت علی خان لکھنوی از نیابت مستعفی شد و بطالعہ
 کتب افادہ طلبہ علوم سے گذرانید از تصانیف معتبرہ او کتابے در فن ہیئت حکماے فرنگ و
 دو نسخہ دیگر در جبر و مقابلہ وغیرہ اندہ بقام کلکتہ بعارضہ فاج و ماہیتو لیا بتلا شدہ جست تبدیل آ رہا
 بہ لکھنؤ میرفت کہ مابین کلکتہ و مرشد آباد بتاریخ ہیجہم شوال سال یک ہزار و دو صد و
 پانزدہ ہجری در گذشت غفر اللہ ذنوبہ

ملا تقی الدین شمشیری در عہد جلال الدین محمد اکبر بادشاہ علوم عقلی و نقلی نیکو میدانست
 و طبع نظم داشت بجز اکبر شاہ تمام فروسی بعبارت نثر نوشتہ بقول ملا عبد القادر بجا پونی قماش
 پلاس در یسمان را پنبہ کردہ

مولوی تقی علی کاکوروی ابن شاہ تراب علی قلندر بن شاہ محمد کاظم قلندر ساکن نصیب
 کاکوری مضاف لکھنؤ نمید مولوی محمد مستعان کاکوروی بود ہوا رہ مدرس و افادہ طلاب
 مشغول بودی کتاب روض الازہر نے ماثر القلندر از ویادگار است عمر و راز یافتہ
 بتاریخ ہفتدہم رجب سن دوازده صد و نو ہجری بروز چہار شنبہ بعد ساعتی بالاسے
 دوازده ساعت شماری رحلت فرمود

حرف الثاں الثالثہ

مولوی ثابت علی ساکن بہکا ابن شیخ نوال الدین صدیقی ساکن موضع بہکا متصل
 پورہ مفتی پکنہ چائل ضلع آگہ آباد شاگرد رشید مولانا محمد اشرف لکھنوی بکتب منطقہ

ساری کامل داشت اکثر درس و تدریس شان بذریعہ ملازمت امرای وقت بود ہنگامی کہ جناب شان جنت تعلیم مولوی محمد عمر برادر سادہ مولوی محمد ظہور محبلی شہرے بمقام غازی پور ملازم بودند مولف اوراق شرح جامی بخدمت شان تحصیل کردہ وفات بفرستہ بمقام رجب الاول روز دو شنبہ سال دوازده صد و ہشتاد و دو ہجری بموضع بکا مسکن مالوف اتفاق افتاد

قاضی محمد ثناء اللہ پانی پتی از اولاد شیخ جلال الدین کبیر الاولیا پانی پتی قدس سرہ اند زبده علمای پربہیزگار و عمدہ القیاس روزگار بودند بمرہفت سالگی حفظ قرآن شریف نمودہ تا نان شانزده سالگی از تحصیل علوم فراغ یافتند دورایام تحصیل صد و پنجاہ کتاب سواست کتب رسید بطالعہ خود در آوردند نخستین بیعت بخدمت شاہ محمد عابد سنائی قدس سرہ نمودند بعد وفات حضرت ممدوح بخدمت مرد مظہر جان جانان شہید قدس سرہ الحمید کسب کمالات کردند و بزبان حضرت ایشان بہ لقب علم الہدیٰ سر فرزند گشتند و مولانا شاہ عبدالغفر قدس سرہ الغریب بہ لقب بیعتی وقت یاد سے فرمودند مدت العمر در افاضہ فیض ظاہر و باطن و اشاعت علوم و فصل خصومات و افتخارے سوالات و حل معضلات مصروف سے بودند در علم تفسیر و فقہ و کلام و تصوف و بطولے دہشتند خصوصاً فقہت سے بہر تہ رسیدہ بود کہ چندین کتب در سائل درین علوم تصنیف فرمودہ و مکاتیب بسیار در جواب اسولہ مشککہ تحریر فرمودہ اند تفسیر منظرے کتابت بس ضخیم درہفت جلد کلان و الیعت المسلول کآن را شمشیر بہ ہند ہم سے گویند در روز شنبہ وارشاد الطالبعین در سالہ نالابد منہ و تذکرہ الموتے و القبور و تذکرہ المعاد و حقوق الاسلام کہ بحقیقتہ الاسلام شہرت دارد و در سالہ و حرمت و اباحت سر و در سالہ حرمت متعہ و رسالہ شہاب ثاقب و دیگر کتب و رسالہ کہ از سنی عدد متجاوز خواہند بود از کفایت حضرت ایشان است وفات شریف قاضی موصوف ترجمہ غسرہ رجب سال دوازده صد و بیست و پنج ہجری بتواریع آمد مولوی حافظ محب اللہ پانی پتی در رحلتش در آئیہ کریمہ فہم کرمون فی جنت النعیم یافتہ علیہ الرحمۃ و المغفرۃ من الغفور الرحیم

حرف ابجد

شیخ جان محمد لاہوری دانشمند ماہر شریعت و طریقت مقتدای زمانہ بہ مجلس پرویز آباد کہ بیرون لاہور بہت سکونت داشت در صغر سن بخدمت شیخ عبدالحمد خلیفہ شیخ اسمعیل عرف میان کلان لاہوری تحصیل علم کر دوزے ہمراہ اوستا بخدمت میان موصوف حاضر بود کہ میان سابق الذکر بوسے فرمود کہ اگر عالم شوقے بن تکرار احادیث خواہی کرد شیخ جان محمد بچا و ادب ساکت ماند باز ہاشارت اوستا عرض کرد کہ اگر توجہ شریف فائز المرام خواہم شد بالفور بخدمت خواہم رسید میان موصوف دست برداشتہ بحق وی دعا نمود کہ ستیاب شد و سے در چند ماہ استعدادی بہرسانید کہ شیخ عبدالحمد از تعلیمش خود را قاصر یافتہ اورا بشیخ تیمور لاہوری سپردا بخدمت شیخ تیمور بسے نگذشت کہ فاتح سراغ بر خواند روزے جاؤ بہ قلبی میان کلان وی را بخود کشید چون جان محمد بخدمتش حاضر آمد میان کلان باو معانقہ کردہ نعمت باطن عطا فرمود و گفت کہ حسب وعدہ بروز دو شنبہ و جمعہ نزد م تکرار احادیث کردہ باشند چنانچہ تا حیات میان موصوف ہایام معینہ حاضر آمدہ تکرار احادیث مے کرد و بہر حدیث کہ شبہہ عاید مے شد میان کلان توسط مراقبہ از حضور پر نور رسالت پناہی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم تصحیح آن مے کرد و سے رحمۃ اللہ علیہ بسال یازدہ صد و بست ہجری رحلت فرمودہ در پرویز آباد مدفون گشت مے گویند کہ بعد چند سال بمقدم محلہ مذکور در منام گفت کہ نعش مرا بر آوردہ متصل مرقہ میان کلان مرحوم مدفون کن و در نہ محلہ تو بلا سے سخت نازل خواہد شد صلیح آن مقدم مذکور نعش مبارک دی را از مدفون بر آوردہ قریب میان کلان مدفون ساخت رحمۃ اللہ علیہ

سید جان محمد بلگرامی ابن سید معین الدین در سال ہزار و ہشتاد و سہ ہجری ولادت یافتہ اولاً قرآن مجید حفظ نمودہ ب تحصیل علوم متعارفہ قدم نهاد و در جمیع علوم لائق و فائق گشت و بخط نسخ خوب مے نوشت بشوق زیارات از بخدا و دوسرین ساسے و بخت و کربلا و طول بہ بیت الحرام رسیدہ بعد ادا مے مناسک حج بدینہ منورہ بتمنا سے موت رخت وقامت انداخت و در مسجد نبوی بہ تصحیح مصاحف مے پرداخت و ہمدران بقوہ کریم

در سال یازده صد و چهل و نہ ہجری رحلت فرمودہ در بقیع مدفون شد

مولوی جان محمد لاہوری از اعاظم شایخ و اکابر علماء لاہور بود و پروردگار جمیع و عظمیٰ گفت خلق خدا از دور و نزدیک بخدمت و سے حاضر شدہ بہرہ دانی و حظ کافے از علم و عمل حاصل سے کردند در سن دو از دہ صد و شصت و ہشت ہجری بلاہور در گذشت۔

شیخ چابین میوانی ساکن سمنہ و آن تصبی است در ملک میوات ہیزدہ کرہ از دیہلی از علماء صوفیہ صافیہ و مشاہیر خلقا سے شیخ عبدالعزیز دہلوی بود بر جادہ فقر استقامت تام داشت و کتب تصوف مثل فصوص الحکم و نقد النصوص و غیرہ رابطا لبان اہل استحقاق در س می گفت در آخر عمر جلال الدین محمد اکبر شاہ را نسبت سے اعتقادی عظیم پیدا شدہ

در بعضی مہمات استمداد از دمی نمود و در عبادت خانہ قریب بجل شاہی جا سے از براسے او معین ساختہ شبہا خلوت باوی می داشت بادشاہ چون نماز معکوس را از و مشاہدہ نمود نسبت

معکوس شد شیخ در سال ہصد و یود و ہشت ہجری در گذشت

مولوی جعفر ساکن دلمو مضافات کھنؤ عالم صاحب و رع و تقوسے بود در سال دو از دہ صد و شتی و دو ہجری وفات یافتہ

سید جلال کشمیری ابن سید جمال عالم و عامل حافظ کتب فقہ و حدیث و تصوف بود متصل مقابر آبا و اجداد خود خانقاہ سے ساختہ با نقاسے تام بسر سے برد و دو از دہ صد و ہفتدہ ہجری رحلت کرد

شیخ جلال تہانگیری خلیفہ عبدالقادر گنگوہ سے قدس سرہا جامع علوم ظاہری و باطنی بود با فاضلہ علوم دینیہ و لشر معارف یقینیہ اشتغال داشت آخر حال از علوم رسمیہ اعراض نمودہ

از جلوت بجلوت آمدہ اوقات شریفش بختم قرآن مجید و نوافل و در و دو عامر و لو ط بود سنین عمرش بنود و ستہ رسیدہ و بغایت ضعیف و نحیف گشتہ پوستی و استخوان سے

ماندہ بود با آنکہ قوت نشست و برخاست نداشت و ہمہ وقت از کم قوت سے و سب سے قوت سے تکیہ زدہ خفتہ بود سے ہمین کہ استماع افان فرمودی سے مدد دیگر سے برخاستہ

و غلین پوشیدہ و عصا بدست گرفته بود سے خود با آداب طہارت و صلوات قیام نمود سے

وہاں پر ہم محمود برہنہ خفے دین نمنہ و ہشتاد و نہ ہجری عالم قانی سا پدرو کر در نقطہ شیخ الاولیا
تاریخ رحلتش یافتہ اند

مولانا جلال الدین بانکی پوری جد مولانا حسام الدین بانکی پور سیست مروی بزرگ
دعالم و عابد و صابر و متقی بود و سے بعد از نماز مغرب تا زمانیکہ مردم بیدار سے بودند بخواب می رفت
بعد از آنکہ مردم بخواب سے رفتند یہ سے خاست تا با بعد از نماز کرد سے دہر روز چہل و یک بار
سورہ یس بخواندی و بعد نماز چاشت تعلیم علم دین می کرد و خوردن ادا و کسب کتابت بود صحف
سے نوشت و بدہلی سے فرستادہ بانصہ تنگہ ہدیہ سے شری دہر گوبے و ضوقلم نگر سے و
اگر در ملک دقتے بر غیبت غارت گری شری دران ایام گوشت خوردی شاید کہ گوشت از
مواشی مفروہ باشد و سے ارادت بہ شیخ محمد حنیفہ نظام الدین اولیا قدس سرہ داشت

مولوی جلال الدین احمد بنارسی بن مولوی عبدالاعلی بنارسی بسال دوازده صد
بست و یک ہجری متولد شدہ بخدمت والد خود و نیز مولوی احمد شد بنارسی علوم متعارفہ
اکتساب نمودہ سند حدیث از مولوی عبدالحق محدث بنارسی یافتہ عامل بالحديث و تتبع
سنت نبوی و قانع و متقی بود جید الحافظ آن چنان بود کہ در یک روز یک پارہ کلام نجد حفظ نمود
وقت شب بہاہ رمضان بتراویح سے خواند فرہنگ افغان الصفا و فائزہ العوالب سے
قرآۃ فاتحۃ الکتاب و زبدۃ القوائین در صرف و نحو و شرح کافیہ نا تمام و قواعد و نامتسام از
تصانیف اوست بکار بچ بنارس بعدہ مدرس اول مغز بود بسال دوازده صد و ہفتاد و
نہ ہجری بمہر شاہ و ہشت سال انتقال فرمود

مولانا جلال الدین رومی کہ بس استاد سے متفقین بود و انما در منصب استادہ
سبق علوم دینی در مدرسہ فیروز شاہی واقع دہلی در عہد فیروز شاہ پادشاہ سے و در متعلنان سا
ہمکارہ تفسیر و حدیث و فقہ تعلیم سے کرد

قاضی جلال الدین ملتانی دانشمند تہتر حق گو و حق پسند بود و سا بہتہ سے حال تہارت
کردی و در اواسط ہر س مشغول شد و چند سال در اکبر آباد اقامت فرمود و بعد عزل قاسم سے
یعقوب بامر اکبر پادشاہ بعدہ قاسم سے ہند مباہی گشت و در دیانت و امانت

بنفس نفیس خود بہترین قضاہ بود انا بشومی پس بنا خلف بید یانت بجانب دکن اخراج یافت
حکام آن دیار کہ آوازہ رسوخ او در دین اسلام و اظہار کلمۃ الحق شنیدہ بودند در تعظیم و تکریم
او باقصی الغایۃ کوشیدند از انجا زیارت بیت اللہ الحرام مشرف شد و ہما نجا داعی اجل را
بسیک اجابت فرمود علیہ الرحمۃ والرضوان

سلطان جلال الدین قریشی دانشمندی تبحر و روشی صاحب حالت مجذوب شکل
بود اکثر احوال سر و پا برہنہ بود و در بیابانہا گشتے و از پوسشش بر مقدار ستر عورت گفتار کردی
و عدم عقلی و نقلی و رسمے و حقیقے ہمہ بزبان داشت و گاہے کہ در تشہیر آن اقوامی بیاسنے
داستے کردے ہیچ چیز ہیچ کس تعلق نہ داشت بزبان عربی و فارسی و ہندی سخن گفتی مشرب
قلندریہ داشت از عبادات بر فرائض و سنن اقتصار کردے نصوص الحکم و سائر کتب
تصوف یاد داشت چند گاہ در دہلی تشریف داشت در بیانہ دیگرہ و نواحی آن نیز می بود
عمرا و بست و پنج سال بود در سن ہنصد و چہل و ہشت ہجری وفات یافتہ در بعض
قریات منڈوہ فون شد رحمۃ اللہ علیہ

سید جلال الدین حمید عالم بن سید محمد ابو الجہ محبوب عالم احمد آبادی گجراتی دوم
جمادی الاول سال ہزار و شصت و دو ہجری ولادت یافتہ علم ظاہر و باطن از پدر
بزرگوار خود آموختہ ہر تہہ کمال رسیدہ رسالہ مرات الریاء در تعبیر خواب و رسالہ مفتاح الحاجات
در اعمال و اشغال از او شان یاد گارند شب بستم ذی الحجہ سال ہزار و صد و چہارم ہجری
جمان فانی را پدر و فرمود و در احمد آباد گجرات بر آسود

مولوی سید جلال الدین برہانپوری عرف اللہ والے صاحب شاگرد مولانا شاہ
عبدالغریز دہلوی عارف وقت زاہد و عابد و محدث بود رسالہ دو از دہ صد و ہفتاد و سہ
ہجری در برہان پور وفات یافتہ

شیخ جمال الدین احمد بالنسوی الخطیب انتساب و بانام عظیم ابو حنیفہ کوفی است
از اعظم خلقای شیخ فرید الدین گنج شکر قدس سرہا جامع کمالات ظاہر و باطن بود صاحب ترجمہ
رسائل و اشعار دارد کہ در میان مردم یافتہ سے شونہ از ان جملہ رسالہ ملہات بزبان عربی

جامع کمالات متفرقہ است کہ در وادصاف فقر بیان فرمودہ قبرش در قصبہ ہانسی است
بیزار و تیتبرک بہ

ملا جمال الدین کشمیری برادر ملا کمال الدین دانشمند تبحر و مرید بابا فتح اللہ حقانی بود
شب و روز شغل بدرس و تعلیم داشت ابوالفقراء شیخ نصیر الدین و بابا نصیب الدین و شیخ
اسمعیل ہشتی از تلامذہ وی اندوہنے لکھانہ بیک قمیص و پوریا بسرمی برومقدس بہ کشمیر است
مولوی جمال الدین فرنگی محلی ابن ملا علار الدین شارح فصول اکبری از کتب درسیہ
فراغت حاصل کردہ بلکہ مدراس رفتہ بنا بر تعلیم نواب غلام غوث خان رئیس کرناٹک بشاہرہ
دو صد و پنجاہ ملازم شد ہمدرا پنجا بتاریخ ہشتم ربیع الثانی سال دوازده صد و ہفتاد و شش ہجری
وفات یافتہ مدفون گشت

مولانا جمال لاہوری ساکن محلہ تلہ منجھلات شہر لاہور اعلم علمای وقت جامع جمیع علوم
شاگرد ملا اسماعیل اچھی خوش تقریر و منہج گوی در عہد اکبر بادشاہ مدرس مدرسہ لاہور بود می گویند
از عمر ہشت سالگی بافادہ طلبہ مشغول شدہ مباحث دقیقہ معقول و منقول با سانسے
خاطر نشان شاگردان سے ساخت صاحب صلاح و تقوی و متخلق باخلاق حمیدہ بود تفسیر
شیخ فیضی را اکثری اذوا صلاح دادہ اوجی نسبت باوج بضم اول و سکون داو و ہیم فارسی
مشہد تقریر ایست مشہور از توابع ملتان فاوج بزبان پنجابی بلند را گویند چون آبادی آن تہ
بر زمین بلند واقع شدہ لہذا آن را باوج نامیدند

شیخ جمال دہلوی فاضل خردمند متخلص بجلالی مرید شیخ سماء الدین رح دہلوی بود از ہند
بخراسان رفتہ و بعد فوت سلطان حسین مرزا از خراسان بہ ہند آمدہ بمصاحبیت سلطان سکندر
لودی و بابا بر شاہ و ہمایون شاہ بسر بردہ و ہر یکے از شاہان صدر الذکر احترامش سے کردند
کتاب سیر العارفین از تصانیف مشہورہ اوست در سال ہند چہل و دو ہجری رحلت نمود
خسرو ہند و امی تاریخ فوت اوست

مفتی جمال خان دہلوی ابن شیخ نصیر الدین و برادر میان لاون تلمیذ پدر خود
از طائفہ کتبہ اعلم العلماء زمان خود در علوم عقلیہ و نقلیہ خصوصاً فقہ و کلام و عربیست

و تفسیر بی نظیر بود و پیر شریفین مقلح محاکمہ کردہ و کتاب عضدی را چہل مرتبہ از اول تا آخر
 درس دادہ و ہمیشہ درس گفتی و افادہ علوم دینی فرمودی و بجانہ ملوک و سلاطین زرفعی و بیہوستہ
 نزد حکام معزز و محترم بودے اکثر شاگردانش دانشمند شدہ اند و عمرش از پود گذشتہ بود کہ
 در سن نصد و ہشتاد و چہار ہجری بدار البقار ملت فرمود تصانیف شرح عضدی
 شرح مقلح شرح الوارثہ و غیرہ

جو ادسا باطردی بود از عرب اصل نام وی جواد سا باط لطفی بن ابہاہیم سا باط اساباطی
 دہد ارتداد از ملت محمدیہ بملت مسیحیہ بنام نائیل سا باط شہرت یافتہ بسال دوادہ صد و
 ہست و دو ہجری در کلکتہ بشیخ احمد عرب شروانی طاقی شدہ او در ظرافت سخن
 و نقل نوادر و غرایب و ایراد مضحکات و عجائب یکتاے روزگار بود و علوم مختلفہ
 تصانیف دارد مصنفاتہ القواعد الفکریہ فی الصرف و النحو بالفارسیہ - ضروریات
 الصرف - ربط الخارنہ - روال استغفار و آن کتابیست از تصنیف مولوی باقر در اسی در
 اثبات اجتماع ادبیر معاویہ - مقدمہ العلوم در منطق - الموجز النافع در عروض -
 مختصر و قوافی - الاموذج الساباطی در عروض و قوافی - النحۃ الباقشیریہ در صنائع و
 بدائع - شراب الصوفیہ در اصول تصوف - السہام الساباطیہ در مہربانست خود مالوظایف
 الساباطیہ در ادعیہ کہ براسے خود انشا نمودہ - موجب الریل - ضریحاتہ الریل -
 دیہاکہ ساباطیہ در صرف و نحو ہندی و غیرہ کتب و رسائل بزبان عرب و فارسی
 تالیف نمودہ و نیز تصانیف غیرہ او دارد

جوہر نامتہ کشمیری از علمای نامدار کشمیر است محدث و جامع علوم عقلیہ بود اکثر علوم
 مدرسہ سلطان قطب الدین کشمیری تحصیل کردہ پھرین شریفین رفتہ بعد اداے مناسک حج
 بیت اللہ تحصیل حدیث متوجہ شد و از اکابر علماء واجلہ محدثین آن دیار اجازت حدیث
 حاصل نمود و از ملا علی قاری ہروی و ابن حجر مکی اجازت حدیث پسند معنعن یافتہ و بہ کشمیر
 معاودت کردہ بگوشہ ابن و اعبادت خالق مشغول گشت و بفرض استر زاق حلال پیشہ
 رسیدن چشم کہ از ان دو سالہ مے سازند اختیار کردہ و در سن علوم و پنیہ ہم مے کرد

از تلامذہ اشہر سے ملا محمد ٹوپیکر و محشی شرح جامی است صاحب ترجمہ بسال ہزار و بیست و
 شش ہجری وفات یافتہ در کشمیر جانب شرقی مرقد ملا حسین خبازند فون شد
ملا جیون ابیٹھوی نام او شیخ احمد بن ابی سعید بن عبداللہ بن عبدالرزاق بن خاصرہ
 الصدیقی نسبتاً الخنفی مذہباً املکی اصلاً الصالحی بطناً الامیٹھوی مولدا قوت حافظہ بغایت
 داشت کہ قصیدہ بشنیدن یکبار یاد سے گرفت و عبارت کتب درسیہ بلا مواہبت
 کتاب زبانی سے خواند اولاً قرآن مجید حفظ کردہ کتب درسیہ از علمائے عصر خود تحصیل نمودہ
 فاتحہ فرغ بخدست ملا لطف اللہ ساکن کوڑہ جہان آباد خواند پس ازان بحضور محی الدین
 اورنگ زیب بادشاہ باریاب شدہ بادشاہ موصوف بتعلیم و توقیر تمام پیش آمدہ بخلق
 تلامذہ سے درآمد و تازندگی پا از جاوہ ادبش بیرون نہ نہاد و همچنین اولاد بادشاہ موصوف
 مراعی آدابش بودند ملا ممدوح الذکر عمر عزیزش را با افادہ درس و تصنیف صرف نمودہ
 زیارت حرمین شریفین مشرف شدہ از غزہ بہ بیع الاول سن یازدہ صد و پنج ہجری تسوید
 نورالانوار شرح منار آغاز کردہ بہ ہفتم جمادی الاول سال مذکور در حرم شریف مدینہ منورہ
 بلاعات کتابے باختتام رسانیدہ و نیز تفسیر احمدی در شرح آیات احکامی از تصانیف
 شہیرہ اوست در یازدہ صد و سی ہجری بدہلی وفات یافتہ لعش و با بیٹھی آوردہ دفن کردند
 طاب اللہ شراہ و جعل الجنۃ مشواہ

حرف الحاء والمہملۃ

میان حاکم سنہلی شاگرد و مرید شیخ عزیز اللہ تلبنی سلہلی در عمد خود من حیث الجامعیۃ
 خصوصاً در علم کلام و اصول و عربیت و فقہ بی ہمتا و متراض و صلح و متقی بودے گویند شرح
 مفصل و مطول را از بابے بسم اللہ تا اسے تمت چہل مرتبہ درس گفتہ همچنین حال کتب دیگر
 قیاس ہاید کرد چون ملا علاء الدین لاری حاشیہ عقائد نسفی مصنف خود را بدعویے تمام
 نزد میان پیش کرد وی بعد از مطالعہ چندان تدقیق فرمود کہ ملا را ہیچ جواب نہاند با جملہ تا ہفتاد
 سال پر مسند افادہ و ارشاد و حکمکن بود در سال نہصد و شصت و ہشت یا نہصد و ہجری
 از دار و دنیا در گذشت

حافظ کوہلی مشہور کا نظام شکنہ سی وانشمنہ قمبر بود خصوصاً در عہدیت در خدمت ملا عصام الدین
اسفرائینی تلمذ نموده جمیع علوم نیک میدانست و بسیار افادہ منسرمود سپاہی وضع بود در سن
نصد و ہفتاد و ہفت ہجرت سے ہند آمدہ بلا زمت اکبر شاہ مشرف شدہ تفسیر سورہ محمد صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم بحضور شاہ گذرانیدہ قریب چہل ہزار روپیہ صلہ یافتہ براہ ہجرت متوجہ
حسین شریفین شد

حاجی محمد کشمیری اصلش از ہمدان است یکی از بزرگان شہزادہ سید علی ہمدانی بکشمیر آمدہ
رخت اقامت انداخت حاجی محمد در انجا متولد شدہ و بدہلی رسیدہ کسب فضائل نمود و در اکثر
علوم بہ مرتبہ کمال رسیدہ بفقہ و عبادت بسر برد و ہاورد و بنوی ملوث فی شد روز پنجشنبہ
نوزدہم صفر سال ہزار و شش ہجری وفات یافتہ رخ نوزدہم بود از شہر صفریہ مادہ
تاریخ فوت اوست

شیخ حبیب اللہ قنوجی از مشایخ کبار بلدہ قنوج عالم علوم در سیہ مروجہ معاصر مولوی
علی صفر قنوجی در سلوک و تقوی توغلی عظیم داشت و ہمگی ہمیش بہدایت و ارشاد حسیق اللہ
مصروف بود جوہر نمسہ و تذکرہ الاولیاء و روضۃ النبی دانیس العارفین و الفاضل فی الفقہ
از تصانیف لطیفہ اوست داود شاہ عبد الجلیل الہ آبادی بیعت و ارادت داشت
در سال یازدہ صد و چہل ہجری در قنوج وفات یافتہ بہ باغ خودش مدفون گشت
ملا حبیب اللہ فرنگی محلی ابن ملا محب اللہ بن ملا احمد عبد الحق بن ملا محمد سعید بن ملا
قطب الدین الشہید السہالوی اکثر کتب و سیہ خدمت برادر کلان خود ملا محمد حسین تحصیل
نمودہ و بعضی ازان بخدمت عسکرم خود ملا از ہا را بحق اکتساب کرد و کتب مطولہ از ملا احمد حسین
و معقولات و رخصت ملا محمد حسن خواند بوجہ فقدان معاش متوجہ مدرسہ شد شب شانزہم
ذی قعدہ سال دوازده و صد و بست شش ہجری وفات یافتہ رخ شد بعرض
ہرین حبیب اللہ مادہ تاریخ رحلت اوست

مولانا حسام الدین مانک پوری ابن مولانا خواجہ ابن مولانا جلال الدین مرید و
خلیفہ شیخ نور قطب عالم نپڑوا از اعیان مشایخ وقت خود عالم بود بعلوم شریعت

و طریقت اور المفقوتاتی است رفیق العارفين نام کر سیکے از مریدانش جمع کرده۔
حکیم حسن کیلانی بجزاقت شہرت داشت و علمش نہ چنان بود اما بہ مکارم احسناق و
 مجاہد او کلمات موصوف بود سوم محرم سال یک ہزار و چہار ہجری وفات فرمود۔
شیخ حسن بن طاہر جوئیوری والد او شیخ طاہر از ملتان بطلب علم باین دیار افتاد
 مدتی در بلدہ بہار سکونت کرد و پیش شیخ برہ حقانی تحصیل علم نمود و ہم در ہمار شیخ
 حسن پسرش متولد شد و از عنفوان شباب در اثناے تحصیل علم طلب حق و منگیر حال او
 گردید کہ مرید راجی حامد شہ مانگیوری گشت اورا رسائل و رسالوک و علم کوحیدانہ ازان جملہ
 کتاب مفتاح الفیض است در علم سلوک وی از مشایخ جوئیوری است در زمان سلطان سکندر
 لودی از جوئیوری باستدعای او بہ ملی قدم آوردہ در کوشک بجی منڈل کہ نام برج حصار
 سلطان محمد تغلق است با اہل و عیال سکونت در زید دہم در انجا بتاریخ بست و چہارم
 بیج الاول سن نصد و نہ ہجری وفات یافتہ قبرشش و نیز قبر اکثر اولاد و سے
 در انجا است علیہ الرحمۃ

حسن علی موصلی شاگرد رشید شاہ فتح اللہ در سال فتح کابل بلازمست اکبر بادشاہ
 رسیدہ نامور بتعلیم شاہزادہ بزرگ گشت و چند گاہ شیخ ابوالفضل نیز خفیه از و تعلیم
 فن ریاضی و طبیعی و سایر اقسام حکمت گرفت و وقائق و غوامض علوم را از و کسب کرد سے
 و بعد چندی ترک وظیفہ کردہ عازم گجرات شد در انجا مرزا نظام الدین احمد و پسرش
 محمد شریف از و استفادہ علوم عربیہ عقلیہ نمودہ بدرجہ کمال رسیدند بعد از انے ابوالفضل
 وغیرہ مقربان شہ از فضائل و کمالات او در مجلس شاہی مذکور ساختند کہ فرمان بہ طلب او
 رفت صاحب ترجمہ بلاہور آمد وقت کورنش اورا تکلیف سجدہ نمودند و ازین معنی
 آزار یافتہ در سن نصد و نہ و ہشت ہجری عازم وطن گردید

مزا حسن علی صغیر محدث لکھنوی ساکن محلہ عینے گنج منجھلات لکھنولقب بپیرک
 جمال الدین المعروف بہ مرزا از سادات علوی است خود را ہاشمی سے نوشتہ سند
 حدیث از مولانا شاہ عبدالغفور دہلوی یافتہ صد ہا مردم علم حدیث از و استفادہ نمودند

سیدی مولوی ابوالخیر محمد معین الدین المشہدی الکوڑی سندھ حدیث از ایشان داشتند
 سال تحفہ المتتابع فی الفکاح والصدوق از تصانیف مشہورہ ویست و نیز کتابے موسوم
 بہ برہان الخلفاء و فتاویٰ بزبان فارسی بدو منسوب ہے کہند و بعضے نے گویند کہ مذہب
 شافعی سے داشت نشی خادم علی سندیلی مؤلف تاریخ جدولیہ بہ سال دوازده صد و بست و شش
 ہجری بمقام باندا مستفیض خدمت او شدہ و بعد اواخر سلطنت نصیر الدین حیدر شاہ اودھ
 بمقام لکھنؤ بمرض استقرار حلت فرمودہ ہم در انجا مدفون شد سقی اللہ ثراہ
مرزا حسن علی کبیر محدث لکھنوی ساکن محمود نگر منجملات لکھنؤ شاگرد مولو سے
 حیدر علی سندیلی بود

مولانا حسن صفائی لاہوری ابن محمد بن حسن بن حیدر صفائی صفائی بصاد
 محلہ مفتوحہ وغینہ بجزیرہ سیست از شہر ہاسے ماوراء النہر عرب چنان بزرگان نش از انجا آمدہ
 بلاہور رخت اقامت انداختند مولانا حسن بتاریخ پانزدہم صفر سن پانصد و ہفتاد و ہفت
 ہجری در لاہور متولد شدہ نشود نمایافت و از پدر خود تحصیل علوم کردہ مولانا موصوف
 فقیہ کامل و محدث عامل و عالم ربانی واقف احکام و معانی بود و در سن ششصد و
 پانزدہ ہجری بہ بغداد رفتہ مقیم شد و بعلم عدیدہ کتب فائقہ تصنیف کردہ وہما انجا قبل تکمیل
 تصنیف کتاب العباب در لغت و در سن ششصد و پنجاہ ہجری وفات یافتہ
 حسب وصیت خود ہمان سال بلکہ معظمہ مدنون شد منجملہ تصانیف مشہورہ او
 کتب ذیل متداول اند شوار و در لغت شرح القلاوہ السمیطیہ فی
 توضیح الدریدیہ۔ کتاب الافتعال۔ کتاب العروض۔ مشارق الانوار۔
 مصباح الدجی۔ الشمس المنیرۃ بشرح البخاری۔ درۃ السحابۃ و شرح درۃ السحابۃ و علم
 حدیث۔ کتاب الفرائض۔ کتاب العباب تا تمام۔ وغیرہ۔

امیر حسن بن علاء بھری دہلوی اولاد در میان فضلاء عصر غزنی و مکانی
 دیگر بود در میان مریدان شیخ نظام الدین اولیا بقربت و عنایت شیخ امتیازی داشت
 در حسن معاشرت و صفای سریرت و سنہ صفات حمیدہ یگانہ روزگار بود

باوصاف تصوف موصوف و پامیر خسر و مصاحبیت و معاشرت داشت اور ایس طرح
غیاث الدین بلین تصاید است دور کلام امیر خسر و مدح سلطان مذکور کتر امیر حسن را
کتابیست مسمی بفروائد الفوا و دوران ملفوظات شیخ نظام الدین قدس سرہ جمع کردہ در
غایت ستائت الفاظ و لطافت معانی و کتاب مذکور در میان خلفاء مریدان شیخ نظام الدین
قدس سرہ موجود ستوریست

مولوی حسین علی سنیدیل ولد غلام مرتضیٰ و راصل باشندہ منصب صفی پور از اولاد
ہمشیرہ مخدوم عبدالصمد عرف شاہ صفی صفی پوری ہستند سلسلہ نسب شان بہ عبدالمطلب
بن عمر رضی اللہ عنہما میر سدا چہار پشت بواسطہ ماوری بہ منصب سندیلہ تمام پذیرا ند مولوی
حسین علی بسال دو ازودہ صد و چہل بہ ہستند یلہ متولد شدند و بخدمت پدر خود و نیز علامہ
فرنگی محل کتب فارسی و عربی تحصیل نمودہ و شہادہ حاصل کردہ باقاوہ طلبہ
اشتغال وارد دیوان اشعار فارسی و شرح چہل کا و آمد نامہ منظوم از تصانیف اوست
بخدمت سید شاہ محمد حسن سرہندی بختیار نگری بسلسلہ قادریہ ارادت دارند
و نیز مجاز اخذ بیعت بسلسلہ قادریہ و چشتیہ و سروردیہ از شاہ خادم صفی صفی پوری
ہستند سلمہ اللہ و اقباش

سید حسین شاہ تخلص بحقیقت کہ نے الحقیقہ در فضائل و کمال بجای خود شاہی بود
و بہ منصب میرنشی رئیس مداس سر بلند سے داشت و سے را تصانیف بسیار اند
از بچہ کتاب خزینۃ الامثال مست کہ در ان امثال عربی و فارسی و ہندی بسال دو ازودہ
صد و پانزودہ ہجری جمع آوردہ بچامہ کتاب مذکور سے نگار د کہ چون درین خزینہ عامرہ نقود
امثال عربیہ و فارسیہ و ہندیہ بہ است بنا کہ علیہ دیوا چہاش در ہر سہ السنہ حسن انجام
پذیرفت و بعد اختتام خامہ دوز بانم اشعار تاریخیش نیز در ہر سہ زبان گفت
حین اتحت ہذہ الشجرہ مستعدا بر ہے اتعال بہ سال تاریخ خواستم کہ کتب ہم زمانہ
عیان بر اہل کمال بہ کر خزینہ سے شرح شامہ و دیوا ہا تع خزینۃ الامثال
خواجہ حسین ناگوری از اولاد شیخ حمید الدین ناگوریست جامع میان شریعت

و طریقت و حقیقت و مرید شیخ کبیر بود و ولایت گجرات مدنی خدمت پیر خود بود و تحصیل
 علوم کبے و وہی نموده بوطن اصل رجوع فرمود از تصانیف او تفسیر لولہ النبی است کہ ہر
 جزوے از قرآن مجلدی جدا نوشته و حل ترکیب و بیان معنی قرآن از انجیہ در تفسیر ہا
 سے باشد بہ تفصیل و تسبیل تمام تر بیان فرمودہ و بر قسم ثالث مفتاح شرحی نوشتہ
 رسائل و مکتوبات دیگر نیز دارد و گویند کہ سوانح شیخ احمد غزالی را نیز شرحی کردہ است و وی
 اول کسی است کہ بر بالائے قبر خواجہ معین الدین چشتی اجمیری عمارت روضہ بنیاد نهاد
 و سے بہ تعلیم علوم دین و تلقین طریق ارباب یقین مشغول و بغایت مولع محبت حضرت
 سرور کائنات صلعم بود ہر چہ از خانہ و باغ و چاہ داشت ہمہ را بان حضرت نسبت
 کردہ و قف نمودہ بود در سن نصد و یک ہجری و قات یافتہ رحمتہ اللہ علیہ
 ملا حسین ہروی از فرزندان شیخ رکن الدین علاؤ الدولہ سمنانی است در علوم
 معقول شاگرد مولانا عصام الدین و ملا خنقی بود و در شریعت تلمذ نزد خاتم العلماء و الحدیث
 شیخ ابن حجر ثانی نمودہ و در وادی سلامت شعر و انشاء صنائع و بدائع و حسن تقریر و
 فصاحت و بلاغت و طرائف و لطائف بے نظیر بود و دیوان اشعار فارسی با تمام رسائیہ
 از بیشگاہ اکبر شاہ بنظم نمودن سنگھاسن بیسی نامور شدہ بود لکن انجام نرسید و سے در سال
 نصد و ہفتاد و نہ ہجری از ہندوستان رخصت و وطن حاصل کردہ شیخ فیضی کہ تلویت
 یافتہ او بود و لفظ دام ظلہ تاریخ آن یافت ہمدان نزدیکے بہ کابل ازین عالم
 گذشتہ

مولوی حسین علی قنوجی ابن مولوی عبدالباسط قنوجی شاگرد پیر خود بود و بحیات
 پیر خود مدرس و اقاہ طلبہ علوم سے پرداخت نمودن المتعلم در بیان صیغ مشکلہ از و
 یادگار است بعد پنج ماہ از فوت والد خود بمسرت و چہار سالگی در سال ہواندہ
 صد و بیست و نہ ہجری ازین جہان بعالم جاودان رفت آواہ اللہ فی دار النعیم
 مولوی حسین احمد ملیح آبادی ابن شاہ علی احمد بن شاہ علی احمد والد وی از
 سرہند بہ کھنؤ تشریف آوردہ از انجیہ بقصبہ ملیح آباد مضاف کھنؤ رخت اقامت

افناخت صاحب ترجمہ بتاریخ بست و پنجم صفر سال دوئندہ صد و یک ہجری بہ بلج آباد متولد
 شدہ خدمت مولوی ظہور اللہ لکنوی و مولوی عبدالرحیم ساکن کلکتہ و مرزا حسن علی محدث
 صغیر ساکن لکنؤ محلہ سیچے گنج و مولوی سید مخدوم لکنوی و مولوی نور الحق لکنوی و مولانا شاہ
 عبدالعزیز دہلوی و شیخ عمر محدث ملی و حکیم محمد صادق فیض آبادی و مولوی حیدر علی
 سندیل اکتساب علوم متداولہ نمودہ ہمارہ مدرس و عبادت و ارشاد طالبان مشغول بودہ
 بہ تصنیف کتر متوجہ بود رسالہ جواز قرأت فاتحہ خلف امام و رسالہ در بیان بیعت و
 شرح رسالہ مولوی رفیع الدین دہلوی مہیان وجود و چند رسائل در تصوف و حلیم
 نبوی صلعم از تصانیفش بر صفحہ روزگار یادگار اند چہارم رمضان سن دوئندہ صد و
 ہفتاد و پنج ہجری وفات یافتہ ہوا و والد خود در مقابر موضع دوو صیا متصل بلج آباد

مدفون شد

مولوی حفیظ اللہ فرنگی محلی ابن ملا حبیب اللہ ابن ملا صاحب اللہ فرنگی محلی برادر
 خود مولوی ولی اللہ ذہین و ذکی بودہ با استعداد تمام کتب و درسیہ تحصیل کردہ خدمت شہر علی
 عدالت فیض آباد از سرکار شاہ لکنؤ داشت ہمدان حالت پدرس طلبہ می برداخت
 بستم بیع الثانی سال دوئندہ صد و ہفتاد و نہ ہجری رحلت فرمودہ
حکیم الملک گیلانی نامش شمس الدین و حکمت و طب جالینوس زمان وسیع دوران بلال
 اکبر شاہ و غیر خواہ ہنگان خدا و آشنا پدید و دیوستہ طلبہ مدرس گفتی و بے ایشان طعام
 نخوردی و بخانہاے مردم کم رفتی بسال نصد و ہشتاد و ہشت ہجری بزیارت حرین
 شریفین رفتہ ہما بخا سفر آخرت پیش آمد

حکیم دانا سیالکوٹی نامش ملا محمد صادق ابن مولانا کمال الدین سیالکوٹی است جلیع علوم
 عقلیہ و نقلیہ بود نور الدین محمد جانگیر بادشاہ شہرہ کمالش شنیدہ اورا بہ محفل خاص بلہ عبادہ
 ہر گاہ مباحثہ علماء اہل تسنن و تشیع پیش آمدے دے از اہل سنت
 مناظر و عجیب بودے و ملا حبیب اللہ شیخ را خاموش کردے بعد وفات بخانہ خود
 واقع محلہ جمالتہ مدفون گردید